

Riksdagsförvaltningen
registrator.riksdagsförvaltningen@riksdagen.se

Remiss av betänkandet "Offentlighet och säkerhet i kammaren" (2025/26:URF2)

Sammanfattning

Journalistförbundet har tagit del av förslagen i betänkandet "Offentlighet och säkerhet i kammaren". I förbundets remissvar behandlas i första hand de problem som förslaget medför för förbundets medlemmar.

Inledningsvis kan det konstateras att det inte finns några uppgifter som tyder på att journalister som arbetar i riksdagen skulle utgöra någon säkerhetsrisk eller att journalister skulle vara inblandade i de incidenter som skett på senare år. Enligt Journalistförbundet talar det för att det saknas motiv för att begränsa journalisters rörelsefrihet i riksdagen.

Förslaget om ökade säkerhetskontroller är särskilt problematiska för journalister eftersom det finns källskyddsaspekter som måste beaktas. Även om det finns många regler till skydd för uppgifter som omfattas av journalisters tystnadsplikt, inte minst beslagsförbudet, finns det ingen absolut garanti för att dessa regler respekteras. För den journalist som fått uppgifter från en källa eller som antecknat känsliga uppgifter kan vetskapen om att ett besök i riksdagen är förenat med en säkerhetskontroll göra att han eller hon avstår från att besöka riksdagen den dagen. Av den anledningen och mot bakgrund av att journalister inte utgör något hot mot säkerheten anser Journalistförbundet inte att journalister som beviljats pressackreditering till riksdagen ska behöva genomgå säkerhetskontroll i förebyggande syfte.

Journalistförbundet anser att förslaget i den delen som handlar om möjligheten att utvisa åhörare från plenisalens läktare är för långtgående. Journalistförbundet tolkar förslaget som att ett beslut om utvisning alltid ska gälla för resten av sammanträdet, utan undantag. Enligt Journalistförbundet är det uppenbart att förslaget innebär en för ingripande åtgärd. Istället bör i vart fall talmannen/ordföranden kunna avgöra om beslutet ska gälla för hela sammanträdet eller inte. I betänkandet föreslås vidare att talmannen, om det är nödvändigt för att ett sammanträde i plenisalen ska kunna genomföras, ska kunna besluta att sammanträdet, sedan samtliga åhörare har utvisats på grund av oordning bland åhörarna, ska återupptas utan att åhörare tillåts närvara i plenisalen. Det är enligt Journalistförbundet en form av kollektiv bestraffning som inte hör hemma i ett demokratiskt organ av riksdagens dignitet. Det kan inte heller anses vara en proportionerlig inskränkning av huvudregeln om offentlighet (4 kap. 9 § regeringsformen) att en åhörare ska fräntas rätten att ta del av vad som sägs i riksdagen på grund av att en annan åhörare stört ordningen. Journalistförbundet avstyrker förslaget i den delen.

Det är enligt Journalistförbundet positivt att talmannen ska kunna besluta om vissa undantag från ett beslut om att åhörare inte tillåts närvara i plenisalen. Som framgår av utredningen är journalister exempel på sådana personer som ska kunna undantas. För det fall lagstiftaren väljer att gå vidare med förslaget i utredningen bör det dock framgå av lagtexten att journalister med pressackreditering alltid ska tillåtas närvara i de fall talmannen väljer att återuppta sammanträdet inför tomma åhörläktare.

Allmänna utgångspunkter

Journalistförbundet har förståelse för att säkerheten i riksdagen behöver utredas och att den, om problem framkommer, även kan behöva stärkas. Stärkt säkerhet är dock ofta förknippat med inskränkningar av besökarnas rättigheter. Enligt Journalistförbundet är det därför viktigt att det finns tydliga och dokumenterade problem som behöver åtgärdas för att ändringar ska vara motiverade.

För Journalistförbundets medlemmar är möjligheten att besöka riksdagen inte bara en fråga om att ta del av politiska processer. Att det är enkelt för journalister att bevaka riksdagen är avgörande för att kunna rapportera om riksdagsbeslut och därmed även avgörande för att allmänheten ska kunna få insyn i den politiska utvecklingen i Sverige. Det är därför viktigt för demokratin i Sverige att journalisternas tillträde till riksdagen inte begränsas i onödan. Enligt Journalistförbundet måste därför begränsningar i journalisters rörelsefrihet i riksdagen behandlas i särskild ordning. De ska motiveras, inte utifrån allmänna säkerhetsaspekter, utan utifrån vilken risk just journalister utgör i olika situationer.

Enligt Journalistförbundet finns det inga uppgifter som tyder på att journalister som arbetar i riksdagen skulle utgöra någon säkerhetsrisk eller att journalister skulle vara inblandade i de incidenter som skett på senare år. Enligt Journalistförbundet talar det för att det saknas motiv för att begränsa journalisters rörelsefrihet i riksdagen.

Journalister som är i riksdagen för att jobba ansöker om pressackreditering. Det finns journalister som beviljats pressackreditering i upp till två år och det finns journalister som beviljas för enstaka dagar. Gemensamt för dem är att de lätt kan legitimera sig som just journalister. På grund av det bör det också vara enkelt att införa och tillämpa undantag för journalister i riksdagen. Många av Journalistförbundets synpunkter på betänkandet bygger på att det i vissa fall vore ändamålsenligt med undantag för journalister med pressackreditering till riksdagen.

10.4 Utvidgad säkerhetskontroll

Utredningen föreslår att säkerhetskontroll i riksdagens lokaler också ska få äga rum i syfte att förebygga att ordningen störs i riksdagens plenisal eller vid ett offentligt sammanträde i ett utskott eller i EU-nämnden.

Utredningen föreslår även att föremål som kan användas för att störa ordningen i riksdagens plenisal eller vid ett offentligt sammanträde i ett utskott eller i EU-nämnden ska eftersökas vid säkerhetskontrollen.

Utredningen föreslår att det uttryckligen ska regleras i lagen om säkerhetskontroll i riksdagens lokaler att säkerhetskontroll ska få utföras av riksdagens skyddsvakter. Riksdagens

skyddsvakter ska få utföra manuell kroppsvisitation. Även ordningsvakter ska ha möjlighet att utföra sådan kroppsvisitation. Manuell kroppsvisitation som utförs av skyddsvakter, polismän eller ordningsvakter ska endast få ske om det finns särskilda skäl för åtgärden. Kroppsvisitation som är av mera väsentlig omfattning ska utföras i ett avskilt utrymme.

Den som vägrar att genomgå en säkerhetskontroll ska, utöver att kunna nekas tillträde eller avvisas, också kunna avlägsnas från riksdagens lokaler.

Den som inte följer en uppmaning om att lämna ifrån farliga eller ordningsstörande föremål som påträffas vid säkerhetskontroll och inte tas i beslag enligt bestämmelserna i rättegångsbalken ska, utöver att kunna avlägsnas, också kunna nekas tillträde till eller avvisas från riksdagens lokaler.

Som framgår av ovan anser inte Journalistförbundet att det är visat att journalister utgör ett hot mot säkerheten i riksdagen. För journalister innebär en säkerhetskontroll inte bara, som för alla människor, ett ingrepp i integriteten. När en journalist genomgår säkerhetskontroll med möjlighet kroppsvisitation och genomgång av tillhörigheter aktualiseras även källskyddsfrågor. Även om det finns många regler till skydd för uppgifter som omfattas av journalisters tystnadsplikt, inte minst beslagsförbudet, finns det ingen absolut garanti för att dessa regler respekteras. Det förekommer också att vakter och poliser, inte sällan på grund av okunskap, gör beslag i strid med beslagsförbudet.

För den journalist som fått uppgifter från en källa eller som antecknat känsliga uppgifter kan vetskapen om att ett besök i riksdagen är förenat med en säkerhetskontroll göra att han eller hon avstår från att besöka riksdagen den dagen. Av den anledningen och mot bakgrund av det som anförts ovan om att journalister inte utgör något hot mot säkerheten anser Journalistförbundet inte att journalister som beviljats pressackreditering till riksdagen ska behöva genomgå säkerhetskontroll i förebyggande syfte.

Enligt Journalistförbundet kan det också på ett generellt plan ifrågasättas om det är motiverat att införa säkerhetskontroller i förebyggande syfte inför offentliga sammanträden i utskott och EU-nämnd då det enligt uppgifter i betänkandet inte är visat att det finns problem med säkerheten vid dessa möten.

10.5 Åtgärder när ordningen störs i plenisalen eller under utskottens och EU-nämndens offentliga sammanträden

Utredningen föreslår att det ska tydliggöras att det är talmannen respektive ett utskotts eller EU-nämndens ordförande som fattar beslut om att utvisa åhörare som uppträder störande.

Utredningen föreslår att ett beslut om utvisning ska gälla för resten av sammanträdet.

Om det är nödvändigt för att ett sammanträde i plenisalen ska kunna genomföras ska talmannen kunna besluta att sammanträdet, sedan samtliga åhörare har utvisats på grund av oordning bland åhörarna, ska återupptas utan att åhörare tillåts närvara i plenisalen. Talmannen ska dock kunna besluta om vissa undantag från ett sådant beslut. Motsvarande ordning föreslås också för offentliga sammanträden i utskotten eller EU-nämnden.

Journalistförbundet har inget att erinra mot förslaget om att det förtydligas att det är talmannen respektive ett utskotts eller EU-nämndens ordförande som fattar beslut om att utvisa åhörare som uppträder störande.

Journalistförbundet tolkar förslaget som att ett beslut om utvisning alltid ska gälla för resten av sammanträdet, utan undantag. Enligt Journalistförbundet är det uppenbart att förslaget innebär en för ingripande åtgärd. Istället bör i vart fall talmannen/ordföranden kunna avgöra om beslutet ska gälla för hela sammanträdet eller inte.

Förslaget om att möten i riksdagen ska kunna hållas inför tomma läktare på grund av att någon av åhörarna stört ordningen är enligt Journalistförbundet en form av kollektiv bestraffning som inte hör hemma i ett demokratiskt organ av riksdagens dignitet. Det kan inte heller anses vara en proportionerlig inskränkning av huvudregeln om offentlighet (4 kap. 9 § regeringsformen) att en åhörare ska fräntas rätten att ta del av vad som sägs i riksdagen på grund av att en annan åhörare stört ordningen. Även om det är förenat med viss olägenhet och kostnader att behöva vänta med ett sammanträde tills de åhörare som inte stört kan återvända till åhörarläktaren anser Journalistförbundet

att fördelarna med att vänta får anses uppväga nackdelarna. Det kan inte heller uteslutas att riksdagens regler får en prejudicerande effekt på andra politiska församlingar, till exempel kommuner, vilket vore olyckligt.

Utredningen tycks anse att möjligheten att ta del av sammanträdet via webb- eller tv-sändningar är ett argument för att fortsätta sammanträdet inför tomma läktare. Journalistförbundet delar inte fullt ut utredningens inställning i den delen. Enligt Journalistförbundet har utredningen underskattat den betydelsen som möjligheten att följa sammanträdena på plats har för tilliten till riksdagen som institution och därmed demokratin. Att det finns möjlighet att följa sammanträdena på plats är viktigt för så väl media som allmänhet. Den digitala utvecklingen med AI gör att det blir allt enklare att manipulera videos. Det går redan nu att med hjälp av AI ta fram videos på riksdagsledamöter som står i kammarens talarstol och säger saker som de i verklighen inte alls har sagt. Mycket talar för att AI kommer att göra att värdet av ögonvittnesskildringar ökar. Även om riksdagen har egna inspelningar av möten och på så sätt kan verifiera vad som faktiskt sagts hindrar inte det att konspirationsteorier om vad som hänt i kammaren sprids på nätet. Möjligheten att ta del av riksdagens sammanträden på plats i kammaren kommer, inte minst för media, vara en viktig för att verifiera vad som sagts i kammaren. Enligt Journalistförbundet är den digitala utvecklingen ett perspektiv som måste beaktas i högre utsträckning än vad som gjorts inom ramen för utredningen. Det handlar om att skydda vår demokrati mot de hot som konspirationsteorier och möjligheten att manipulera ljud och bild innebär.

Mot den bakgrunden avstyrker Journalistförbundet förslaget.

Det är enligt Journalistförbundet positivt att talmannen ska kunna besluta om vissa undantag från ett beslut om att åhörare inte tillåts närvara i plenisalen. Som framgår av utredningen är journalister exempel på sådana personer som ska kunna undantas. För det fall lagstiftaren väljer att gå vidare med förslaget i utredningen bör det dock framgå av lagtexten att journalister med pressackreditering alltid ska tillåtas närvara i de fall talmannen väljer att återuppta sammanträdet inför tomma åhörarläktare.

*Ulrika Hyllert
Förbundsordförande
Journalistförbundet*